

دموکراسی در محیط کار

درمانی برای عارضه سرمایه‌داری

ریچارد ولف

مترجمان:

مهرداد (خلیل) شهابی - میر محمود نبوی

نشر اختران

فهرست

پیش‌گفتار مترجمان	۱۱
مقدمه	۱۷
داستان دو بحران	۱۹
وخیم‌تر شدن ناکارآمدی اقتصادی در نتیجه ناکارآمدی سیاسی	۲۴
توهم ضابطه‌گذاری	۲۷
درمانی برای عارضه سرمایه‌داری	۲۸
تأمین پشتیبانی برای درمان عارضه سرمایه‌داری	۳۲
پاره یکم: نظام سرمایه‌داری: دستخوش گرفتاری عمیق	۳۵
فصل یکم: نظام سرمایه‌داری و بحران‌هایش	۳۷
۱.۱ بی‌ثباتی و ناموزونی نظام سرمایه‌داری	۴۵
۲.۱ سرمایه‌داری دولت رفاه، از ۱۹۴۵ تا دهه ۱۹۷۰	۵۰
۳.۱ نظام سرمایه‌داری، از دهه ۱۹۷۰ تا ۲۰۰۷: شکل‌گیری بحران از زیر	۵۶
۴.۱ نظام سرمایه‌داری، از دهه ۱۹۷۰ تا ۲۰۰۷: شکل‌گیری بحران از بالا	۶۶
۵.۱ طفره رفتن از مقصریابی	۶۹
فصل دوم: بحران و واکنش دولت	۷۴
۱.۲ نجات بنگاه‌های ورشکسته به‌دست دولت و کسری بودجه دولت مرکزی	۷۷
۲.۲ کمک مالی دولت برای نجات بنگاه‌های ورشکسته، و بدهی ملی	۸۱
۳.۲ کمک‌های مالی دولت به بنگاه‌های ورشکسته؛	
سازمان‌های پولی و سیاست‌های پولی	۹۱
فصل سوم: بحران‌ها و اشکال سرمایه‌داری، و رفتن به فراسوی این نظام	۱۰۴
۱.۳ سرمایه‌داری	۱۰۴
۲.۳ سرمایه‌داری دولتی	۱۰۶
پاره ۲: چه باید کرد؟	۱۱۱
فصل چهارم: مسائل عمده سرمایه‌داری‌های خصوصی	۱۱۳
۱.۴ توزیع مازاد	۱۱۴
۲.۴ سرمایه‌داری خصوصی و دموکراسی	۱۱۶
فصل پنجم: مسائل عمده سرمایه‌داری دولتی	۱۲۵
۱.۵ تفاوت‌های اصلی بین نظام‌های سرمایه‌داری و سوسیالیسم	۱۲۶
۲.۵ مکتب‌های سوسیالیستی سده بیستمی	۱۲۷

۱۲۹	۳.۵ سوسیالیسم و تحلیل مازاد
۱۳۶	۴.۵ سوسیالیسم و دموکراسی
۱۴۰	۵.۵ حکایت پایانی
۱۴۳	پاره ۳: بنگاه‌های خویش‌فرمایی کارگران: درمانی برای عارضه سرمایه‌داری
۱۴۵	فصل هشتم: «خویش‌فرمایی» یعنی چه؟
۱۴۷	۱.۶ بنگاه‌های کارگر مالک
۱۴۸	۲.۶ بنگاه‌های کارگر مدیر
۱۵۰	۳.۶ تعاونی‌ها
۱۵۱	فصل هفتم: عملکرد درونی بنگاه‌های خویش‌فرمایی کارگران
۱۵۷	۱.۷ دو گونه کارگر در «بنگاه‌های خویش‌فرمایی کارگران»
۱۵۹	۲.۷ نحوه برخورد با تحولات فناورانه
۱۶۲	۳.۷ نحوه برخورد با مسائل زیست‌محیطی
۱۶۴	۴.۷ نحوه برخورد با توزیع درآمدها و مشاغل
۱۶۷	فصل هشتم: مالکیت، بازار، برنامه‌ریزی و افسانه کارآمدی
۱۶۷	۱.۸ دگرگون‌سازی در سطوح کلان و خرد
۱۶۸	۲.۸ مالکیت «بنگاه‌های خویش‌فرمایی کارگران»
۱۷۰	۳.۸ «بنگاه‌های خویش‌فرمایی کارگران» و بازار
۱۷۳	فصل نهم: دموکراسی اقتصادی و سیاسی
۱۷۴	۱.۹ دموکراسی در محیط کار
۱۷۶	۲.۹ مهار دموکراسی
۱۸۰	۳.۹ دموکراسی و بحران‌ها
۱۸۳	فصل دهم: «بنگاه‌های خویش‌فرمایی کارگران» در جوامع نوین
۱۸۴	۱.۱۰ موفقیت «بنگاه‌های خویش‌فرمایی کارگران» در رقابت
۱۸۶	۲.۱۰ همزیستی «بنگاه‌های خویش‌فرمایی کارگران» و بنگاه‌های سرمایه‌دارانه
۱۹۰	۳.۱۰ «بنگاه‌های خویش‌فرمایی کارگران» و دولت: جریان‌های اقتصادی
۱۹۴	۴.۱۰ «بنگاه‌های خویش‌فرمایی کارگران» و دولت: جریان‌های سیاسی
۱۹۸	فصل یازدهم: برنامه و نیروی کار برای گسترش «بنگاه‌های خویش‌فرمایی کارگران»
۱۹۸	۱.۱۱ برنامه اشتغال دولت مرکزی در ایالات متحد
۲۰۲	۲.۱۱ اتحاد با جنبش‌های تعاونی
۲۰۳	۳.۱۱ اتحاد با جنبش اتحادیه‌های کارگری
۲۰۴	۴.۱۱ «روشنفکران سازمانی» جنبش حامی «بنگاه‌های خویش‌فرمایی کارگران»
۲۰۹	۵.۱۱ حزب سیاسی مستقل جدید
۲۱۱	پایان سخن

مقدمه

سیل مسائل و بحران‌های اقتصادی، توام با واکنش‌های سیاسی ناکارآمد، جوامع مدرن را در گردابی از آشفتگی‌های فزاینده فرو برده و سرمایه‌داری — این نظام اقتصادی مسلط زمان ما — را دیگر بار در معرض انتقاد و مخالفت قرار داده است. ناتوانی نظام سرمایه‌داری جهانی از تأمین نیازهای اکثر مردم همه جا به ظهور و ادغام جنبش‌هایی جهانی انجامیده است که فعالانه در جست‌وجوی بدیل‌هایی برای نظام سرمایه‌داری‌اند. با وجود این، برای جویندگان بدیل نظام سرمایه‌داری نسخه‌های ضدسرمایه‌داری متداول در سده گذشته — یعنی شکل‌های گوناگون سده بیستمی سوسیالیسم دولتی و کمونیسم — دیگر مدلی مناسب یا الهام‌بخش به نظر نمی‌رسد. مردم جویای راه حلی نو، درمانی نو برای بی‌عدالتی‌ها، هرزرفتن‌ها، و فروپاشی‌های سهمگین نظام سرمایه‌داری‌اند و کتاب پیش رو ارائه‌کننده یکی از این درمان‌هاست.

ایده «بنگاه‌های خویش‌فرمایی کارگران» در این کتاب مبتنی بر نسخه جدیدی از این ایده قدیمی است که: بیشترین کارایی تولید از آن جماعتی است که کار مشترک را به‌طور جمعی و دموکراتیک طراحی کنند و انجام دهند. در تحلیل نظام سرمایه‌داری، برای نشان دادن کاستی‌های نظام و احراز چگونگی چیرگی «بنگاه‌های خویش‌فرمایی کارگران» بر آن کاستی‌ها، از نظریه تولید، ضبط و توزیع مازاد، یعنی از «تحلیل طبقاتی»^۱ کارل مارکس

۱ «مازاد» یعنی ارزش اضافی ناشی از کار کارگران — که کارفرما آن را ضبط می‌کند — پس از پرداخت بخشی از آن به کارگران به‌شکل دستمزد. برای آنکه کارفرما به کارگرش ساعتی ۱۰ دلار پرداخت کند، به‌ازای هر ساعت، باید تولیدی اضافی با ارزشی ورای ۱۰ دلار برای فروش داشته باشد. مازاد عبارت است از درآمد سرمایه‌دار پس از کسر هزینه‌های مستقیم و

استفاده کرده‌ام. درعین حال، آنچه می‌خوانید کتابی است با این هدف سیاسی که گسترش «بنگاه‌های خویش‌فرمایی کارگران» در برنامه‌های معطوف به تحول و ترقی اجتماعی گنجانده شود. در اینجا، به بررسی نمونه‌های بی‌شمار گذشته و جدید بنگاه‌های تجاری جمعی یا تعاونی‌ها نمی‌پردازم. در این باره، منابع مرجع غنی بسیار است.^۱ در مقام مقایسه، این کتاب «بنگاه‌های خویش‌فرمایی کارگران» را در ارتباط با نظام سرمایه‌داری مورد تحلیل قرار می‌دهد و از این بنگاه‌ها به‌عنوان راهی برتر برای سازماندهی تولید دفاع می‌کند.

در پنج سال اخیر، یعنی از سال ۲۰۰۷ به این سو، ایالات متحد دچار بدترین بحران اقتصادی از زمان «رکود بزرگ» دهه ۱۹۳۰ به این سو شده است که، از نظر اکثر مردم، برای آن پایانی متصور نیست. ده‌ها میلیون نفر، و بسیاری از آنها برای مدت‌های طولانی، بیکار مانده‌اند. انبوهی از بی‌خانمان‌ها و کسانی که، با ناتوانی از پرداخت اقساط وام مسکن، خانه‌هاشان به مصادره بانک‌ها درآمده است در جوار انبوهی از خانه‌های خالی زندگی می‌کنند. همزمان، سیر دستمزدها و مزایای زحمتکشان نزولی، اما سیر سود بنگاه‌ها صعودی است. درحالی که در این شرایط، میلیون‌ها نفر ناگزیر دست‌نیز و مطالبه بیشتر به سوی دولت‌های محلی، ایالتی و مرکزی ایالات متحد دراز می‌کنند، مسئولان خدمات رفاهی- اجتماعی دولتی را

هزینه نیروی کار برای تولید محصول؛ سود بنگاه بخشی از مازاد است. برای شرح بیشتر ن.ک. به

Stephen Resnick and Richard Wolff, *Knowledge and Class: A Marxian Critique of Political Economy* (New York and London: Routledge, 1987), chapter 3.

و نیز کتاب زیر از همین مولفان

Contending Economic Theories: Neoclassical, Keynesian, and Marxian (Cambridge: MIT University Press, 2012)

۱. ن.ک.

Immanuel Ness and Dario Azzellini, eds., *Ours to Master and to Own: Workers' Control from the Commune to the Present* (Chicago: Haymarket Books, 2011)

و نیز لینک www.democracyatwork.info

بی‌وقفه و هرچه بیشتر کاهش می‌دهند. این بحران بی‌ثباتی نظام سرمایه‌داری، ناتوانی تاریخی نظام در پیشگیری از افول‌های اقتصادی، و «مدیریت» ضعیف، ناعادلانه و بی‌رحمانه نظام سرمایه‌داری در اداره این افول‌های اقتصادی را به میلیون‌ها انسان یادآور می‌شود.

داستان دو بحران

بحران اقتصادی حاضر بعد از دوره سی ساله‌ای بروز کرده است که طی آن صاحبان منافع تجاری بساط «اصلاحات نوین»، یعنی سیاست‌های نجات-بخش نظام سرمایه‌داری در زمان «رکود بزرگ» دهه ۱۹۳۰، را برچیدند. اگر به گفتن این نکته اکتفا شود که برچیدن بساط ناجی نظام سرمایه‌داری به دست صاحبان منافع تجاری نقض غرض است، حق مطلب ادا نشده است، چون ماجرا بیش از این حرف‌هاست. دوره سه ساله پس از سقوط اقتصادی سال ۱۹۲۹ هم رونق توفنده سرمایه‌داری در دهه ۱۹۲۰ را متزلزل کرد و به آن پایان داد و هم پایانی بود بر ریاست جمهوری «جمهوری خواهان». فرانکلین دلانو روزولت، «دموکرات»ی میانه‌رو، رئیس جمهور شد. او و حزبش، همچون «جمهوری خواهان» آن زمان، نگران کسر بودجه‌ها و توازن بودجه‌های دولت مرکزی در واشنگتن بودند. روزولت دوره ریاست جمهوری‌اش را مثل اکثر مهره‌های اصلی امروزی حزب «دموکرات» آغاز کرد. اما «رکود بزرگ» به تحریک و تقویت نیروهای انجامید که روزولت را متحول کردند. این نیروها از یک سو به او فشار می‌آوردند و از سوی دیگر به وی توانایی می‌بخشیدند که با تغییر سیاست‌هایش مرفق‌ترین و محبوب‌ترین رئیس جمهور تاریخ ایالات متحد شود.

«رکود بزرگ» به شکل‌گیری، تحریک، و موفقیت‌های عظیم «کنگره سازمان‌های صنعتی»^۱ (از اینجا به بعد: «کنگره س ص») منجر شد که برای نخستین بار میلیون‌ها کارگر صنعتی را در اتحادیه‌ها سازماندهی کرد و بزرگ‌ترین موج پیوستن به اتحادیه‌ها در تاریخ ایالات متحد را پدید آورد.